

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

**ДУ «Інститут регіональних досліджень імені
М. І. Долішнього НАН України»**

**Туристично-рекреаційна сфера Карпатського регіону
України в умовах російської військової агресії: стан та
перспективи**

(науково-аналітична записка)

Львів 2022

У науково-аналітичній записці проведено оцінку місця туристично-рекреаційної сфери серед стратегічних цілей розвитку областей Карпатського регіону України; на основі матеріалів опитування суб'єктів туристично-рекреаційної діяльності Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької областей здійснено аналіз наслідків впливу широкомасштабної військової агресії Росії в Україні на туристично-рекреаційну сферу регіону; визначено характер і динаміку кількісних змін у використанні засобів колективного й індивідуального розміщування, фінансово-економічних результатах діяльності туристично-рекреаційних закладів регіону; у висновках зазначено обвальне падіння традиційної туристично-рекреаційної активності населення у воєнний період, стійку тенденцію до погіршення фінансових результатів діяльності закладів туристично-рекреаційної сфери, загрози та соціально-економічні наслідки припинення роботи закладів стратегічно важливої для регіону туристично-рекреаційної сфери, можливості її відновлення у післявоєнний період.

Науково-аналітичну записку підготували: к.е.н. Жук П. В., к.е.н. Башинська Ю.І., к.держ.упр. Куліш І. М., к.г.н. Кіпчач Ф. Я., інж. Григоренко О. В.

Туристично-рекреаційна сфера Карпатського регіону України в умовах російської військової агресії: стан та перспективи

До широкомасштабної російської військової агресії туристично-рекреаційна сфера в областях Карпатського регіону України розглядалася як одна з пріоритетних сфер економічного розвитку. У Стратегії розвитку Львівської області на період 2021-2027 років їй відведене місце як однієї з 5 головних стратегічних цілей. У Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року пріоритетною стратегічною ціллю визначено підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом сталого розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму. В Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки розвиток туристично-рекреаційної сфери розглядається як одна з операційних цілей стратегічного напрямку 1. Конкурентоспроможна економіка на засадах смарт-спеціалізації. У Регіональній стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021-2027 років розвиток туристичної та оздоровчої сфери включено до переліку операційних цілей стратегічної цілі 2. Прискорення досягнення конкурентоспроможності та інноваційності регіональної економіки.

Підстави для відведення туристично-рекреаційній сфері ролі як одного з найвагоміших драйверів економічного розвитку регіону зумовлювалися наявністю вагомого природного й історико-культурного потенціалу рекреації, особливостями регіону, значна частина території якого є гірською й потребує орієнтування на сумісні зі специфікою природно-екологічних умов гір види економічної діяльності, зокрема, туристично-рекреаційної, зростанням попиту на її послуги, популярністю Карпатського регіону як провідної туристично-рекреаційної дестинації України, розвитком її інфраструктури. Зокрема, за кількістю колективних засобів розміщення та кількістю осіб, що у них перебували, показники Карпатського регіону перевищували середні по країні (табл. 1).

До колективних засобів розміщення відносяться готелі та аналогічні засоби розміщення кількістю місць 30 або більше¹ (готель – підприємство будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, що складається з шести і більше номерів та надає готельні послуги з тимчасового проживання з обов'язковим обслуговуванням; аналогічні засоби розміщення - підприємства будь-якої організаційно-правової форми власності, що складаються з номерів і надають обмежені готельні послуги)²; інші колективні засоби розміщення, зокрема, приміщення, призначені для відпочинку; спеціалізовані засоби розміщення, у тому числі оздоровчі (лікувальні і оздоровчі заклади, в яких надають послуги розміщення); табори праці та відпочинку.

Таблиця 1

Забезпеченість колективними засобами розміщення, 2019 р.

	Чисельність наявного населення		Кількість колективних засобів розміщення		Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщення	
	тис. осіб	%	од.	%	тис.	%
Україна	41902,4	100,0	1626	100,0	4604,9	100,0
Карпатський регіон, всього	6035,2	14,4	266	16,4	852,0	18,5
Закарпатська область	1253,8	3,0	59	3,6	102,4	2,2
Івано-Франківська область	1368,1	3,3	64	3,9	166,8	3,6
Львівська область	2512,1	6,0	130	8,0	533,9	11,6
Чернівецька область	901,6	2,1	13	0,8	48,9	1,1

* Складено за: Регіони України. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. 2019. Ч. I. Київ, 2020. 276 с.

Разом з тим, протягом останніх десятиліть стрімко розвивався сегмент індивідуальних засобів розміщення, у яких надається обмежена кількість місць (менш як 30). Фізичні особи - власники або орендарі індивідуальних засобів розміщення надають послуги з тимчасового розміщення (проживання) без

¹ Порядок надання послуг з тимчасового розміщення (проживання). URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/297-2006-%D0%BF#Text>:

² Закон України «Про туризм». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>

державної реєстрації їх як суб'єктів підприємницької діяльності, однак вони зобов'язані у визначеному законодавством порядку подавати органу відповідної податкової служби декларацію про дохід, отриманий від надання таких послуг, та вести книгу реєстрації мешканців.

За наявними даними та матеріалами інтернет-порталів й рекламних оголошень у Львівській області діє близько 560 засобів розміщення, які надають туристичні, відпочинкові й санаторно-курортні послуги. З них 397 засобів готельного типу: 246 готелів, 11 готелів-ресторанів, 8 готельно-ресторанних комплексів, 7 готельно-відпочинкових комплексів, 6 міні готелів, 2 торгово-готельні комплекси, а також готельно-оздоровчий комплекс, готельно-розважальний комплекс, парк-готель, бутік-готель, кафе-готель, готель-оселя, домашній готель, готель-різорт; 60 хостелів; 45 мотелів. Туристичні послуги надають також 4 спеціалізовані засоби розміщення: туристичний комплекс, туристичний кемпінг, турагенція, гірськолижний комплекс. Спеціалізуються у наданні санаторно-курортних послуг 37 засобів розміщення: 33 санаторії, оздоровчо-лікувальний комплекс, оздоровчо-профілактичний комплекс, відпочинково-оздоровчий комплекс. В області діє також 55 відпочинкових засобів розміщення: 37 баз відпочинку, 8 відпочинкових комплексів, 8 пансіонатів, 3 дитячо-оздоровчі табори, а також ресторанно-відпочинковий і гірський відпочинковий комплекси. Наявна також інформація про понад 60 індивідуальних засобів розміщення: 19 вілл, 16 гостьових будинків і дворів, 15 приватних садиб, 3 апартаменти, 3 агрооселі, 2 кімнати для тимчасового проживання, бунгало, приватне помешкання, приватну оселю, кемпінг, котедж. Крім цього в області послуги з розміщення туристів й відпочиваючих надають ще близько 400 приватних садиб і помешкань.

У Закарпатській області нараховувалося 511 туристично-рекреаційних засобів розміщення, з них: 23 санаторно-оздоровчих, 126 – рекреаційних, 362 – туристичних³. Сотні не облікованих садиб і помешкань також надають послуги з розміщення туристів та відпочиваючих.

³ Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області на період 2021-2027 років. URL: <https://carpathia.gov.ua/storage/app/sites/21/Economics/201001-1840p.pdf>

В Івано-Франківській області функціонують понад 500 туристично-рекреаційних засобів розміщення. За наявними даними туристично-рекреаційні послуги в області надають ще близько 800 садиб сільського (зеленого) туризму⁴.

Сотні засобів розміщення діють у Чернівецькій області, серед них 8 санаторно-курортних закладів, 4 бази відпочинку, понад 120 готелів, мотелів, хостелів тощо, близько 100 інших засобів розміщення, які обслуговують туристів та відпочиваючих.

В регіоні також сформована мережа суб'єктів - організаторів туристичної діяльності - туроператорів та турагентств, які показують високі показники роботи. За даними Держстату України у 2020 році на туроператорів та турагентів з областей Карпатського регіону України припадало 19,9% обслуговування в'їзних (іноземних) туристів, що прибували в Україну з метою дозвілля і відпочинку, та 80,1 % в'їзних туристів, що прибували з метою лікування. Їх послугами також користувалося 34,7% внутрішніх туристів, обслугованих туроператорами й турагентами України⁵.

Широкомасштабна військова агресія росії щодо України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, не могла не вплинути на розвиток туристично-рекреаційної сфери Карпатського регіону України. Для визначення характеру й масштабів змін у її діяльності в умовах обмежень щодо доступу до статистичної інформації, встановлених на період дії воєнного стану або стану війни, нами проведено опитування респондентів – власників чи відповідальних працівників засобів розміщення в регіоні. В ході опитування ставилася мета встановити:

1) як вплинула війна на кількість туристів, відпочиваючих, що користуються послугами засобу розміщення у порівнянні з аналогічним періодом минулого року?

⁴ Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки. URL: <https://www.if.gov.ua/storage/app/sites/24/documentu-2021/10-06-2021-strategiya-rozvitku-ivano-frankivskoi-oblasti-na-2021-2027-roki.pdf>

⁵ Туристична діяльність в Україні у 2020 році. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tyr/tyr_dil/arch_tyr_dil.htm

2) чи здійснюється розміщення вимушено переміщених осіб (ВПО); орієнтовно який відсоток вони складають серед обслуговуваних у період з лютого 2022 року?

3) чи надаються лікувально-оздоровчі, реабілітаційні послуги безпосередньо постраждалим (поранення, контузії тощо) внаслідок військових дій?

4) чи розглядається питання щодо припинення діяльності засобу розміщення з економічних та інших причин, викликаних війною?

Результати опитування показали наступне.

Івано-Франківська область. Опитано 50 респондентів.

Засоби розміщення санаторного типу. Опитано 7 закладів. В усіх зменшилася кількість обслугованих. Відсоток зменшення переважно становить 30-40%, в одному випадку – понад 70%. Усі заклади приймали вимушено переміщених осіб. У період до червня їх частка становила 50-100%, пізніше зменшилася. У більшості закладів надаються послуги безпосередньо постраждалим внаслідок військових дій. Не дивлячись на зменшення обсягів діяльності, тільки 1 санаторій припиняє роботу (з 1 жовтня 2022 р.).

Готелі. Опитано 14 закладів. Два заклади збільшили кількість обслугованих й один – зберіг попередні обсяги. Один припинив діяльність з лютого 2022 р. В інших закладах кількість обслугованих зменшилася на 30-70%. При цьому три заклади припинили обслуговування у серпні-вересні 2022 р. після виїзду вимушено переміщених осіб. Частка ВПС у березні-квітні в 7 закладах становила 100%, у 5 – 60-80%, в одному близько 40%. Станом на вересень послуги з розміщення ВПО надають тільки 8 закладів. Більшість закладів питання про припинення діяльності не ставили, 2 – планують відновити роботу в зимовий період, 2 – не визначилися, 1 – припинив діяльність з початком війни.

Бази відпочинку. Опитано 12 закладів. Один заклад зберіг кількісні показники обслуговування, один – припинив роботу до завершення війни, інші зменшили кількість обслугованих. Зменшення становить здебільшого 40-50%. З працюючих закладів відпочинку усі крім одного розміщували ВПО, частка яких у перші місяці війни становила від 30 до 100%. Три заклади відпочинку

надавали оздоровчо-реабілітаційні послуги безпосередньо постраждалим від військових дій. Питання про припинення діяльності розглядалося 4 закладами: один припинив діяльність, 3 – на час опитування ще не визначилися.

Дитячі табори. Опитано 3 заклади. Один збільшив кількість обслуговуваних, 1 – зменшив і 1 – обслуговував ту ж кількість дітей, що і минулого року. 90-100% обслуговуваних становили діти ВПО. Усі заклади сезонні. Питання припинення діяльності не ставиться.

Інші туристично-відпочинкові засоби розміщення. Опитано 14 закладів (садиби, апартаменти, котеджі, гостинні двори). У 6 закладах кількість обслуговуваних зменшилася, у 3 – не змінилася, у 2 - дещо збільшилася. Два опитані заклади нововідкриті. У 12 закладах розміщувалися ВПО, частка яких у лютому-квітні досягала 100%. Станом на вересень ВПО проживали тільки у 3 закладах. Оздоровчо-реабілітаційні послуги безпосередньо постраждалим від військових дій опитаними закладам не надавалися. 11 закладів не планують припинити діяльності. Питання про закриття розглядає 3 заклади.

Львівська область. Опитано 50 респондентів.

Засоби розміщення санаторного типу. Опитано 7 закладів. В усіх зменшилася кількість обслугованих. Відсоток зменшення становив 60-70%. Усі заклади приймали вимушено переміщених осіб. У період березня-квітня їх частка становила 50-100%, пізніше зменшилася. Санаторними закладами надаються послуги безпосередньо постраждалим внаслідок військових дій. Санаторії Трускавця питання припинення діяльності не розглядають. Санаторії Великого Любена, Моршина, Шкло продовження діяльності у зимовий період ставлять у залежність від державної допомоги на оплату послуг з теплопостачання.

Готелі. Опитано 26 закладів. У жодному не відбулося збільшення кількості обслугованих; у 5 збережені попередні обсяги. У 3 закладах відбулося незначне, а у 18 суттєве зменшення кількості обслугованих, від 20-30 і до 90%. Усі заклади починаючи з 24 лютого приймали на обслуговування вимушено переміщених осіб. Частка ВПО у березні-квітні досягала 100%. Станом на вересень ВПО послугами з розміщення в готелях практично не користувалися. Готельні

заклади області, крім 2, які розглядають питання закриття на зимовий період, планують продовжувати діяльність.

Бази відпочинку. Опитано 3 заклади. Два заклади зберегли кількісні показники обслуговування, в одному вони суттєво зменшилися. Усі заклади відпочинку розміщували ВПО, частка яких у перші місяці війни становила від до 100%. Оздоровчо-реабілітаційних послуг безпосередньо постраждалим від військових дій відпочинкові заклади області не надавали. Питання про припинення діяльності опитаними закладами не розглядається.

Дитячі табори. Опитано 1 заклад. Кількість обслуговуваних у ньому незначно збільшилася. У період до травня розміщували матерів та дітей з числа ВПО. Заклад сезонний. Питання припинення діяльності не ставиться.

Інші туристично-відпочинкові засоби розміщення. Опитано 13 закладів. У 9 закладах кількість обслуговуваних значно зменшилася, у 4 зменшення було незначним. Усі заклади розміщували вимушено переміщених осіб, частка яких у лютому-квітні досягала 100%. Оздоровчо-реабілітаційні послуги безпосередньо постраждалим від військових дій опитаними закладами не надавалися. Усі заклади планують зберегти діяльність.

Чернівецька область. Опитано 45 респондентів.

Засоби розміщення санаторного типу. Опитано 4 заклади. В усіх зменшилася кількість обслужених. Відсоток зменшення становить близько 30%. Усі заклади приймали ВПО. У лютому-березні їх частка становила 50-100%. Станом на вересень послугами з розміщення ВПО користувалися тільки в одному з опитуваних санаторіїв (зменшення кількості з близько 100 до 8 осіб). Лікувально-реабілітаційні послуги безпосередньо постраждалим внаслідок військових дій не надавалися. Один з опитуваних санаторіїв планує вимушене припинення роботи через значне погіршення фінансових результатів діяльності.

Готелі. Опитано 36 готелів й інших закладів готельного типу. 9 закладів припинили (призупинили) діяльність. У 18 закладах кількість обслуговуваних зменшилася, у тому числі 11 закладів вказали зменшення на 50 і більше відсотків, з них 5 – на 80-90 відсотків. 5 закладів працювали без зменшення і 4 зі збільшенням (на 10-30%) кількості послуг з розміщення до аналогічного

періоду минулого року. Усі діючі готелі й заклади готельного типу надавали послуги з розміщення ВПО. У 22 закладах частка ВПО у березні-квітні становила 100%, у 6 коливалася від 20 до 90 %. Починаючи з травня кількість ВПО зменшується. Станом на вересень послугами з розміщення вимушено переміщені особи користуються тільки у 7 закладах кількістю від 2 до 14 осіб. Два заклади приймали по кілька осіб безпосередньо постраждалих внаслідок військових дій. Крім 9 закладів, що припинили діяльність у поточному році, 1 заклад прийняв рішення про закриття і 7 заявили про можливість вимушеного припинення роботи через зменшення обсягів послуг та значне зростання цін на енергоносії, зокрема – тверде паливо.

Бази відпочинку. Опитано 5 закладів. З них один за результатами опитування працював без зменшення кількості обслужених, 1 – зі зменшенням на 40% і три припинили роботу. З працюючих закладів відпочинку усі розміщували ВПО, частка яких у перші місяці війни складала 100%. Станом на вересень кількість вимушено переміщених осіб у двох працюючих закладах зменшилася до 3 і 7 осіб. Опитані заклади відпочинку оздоровчо-реабілітаційних послуг безпосередньо постраждалим від військових дій не надавали. Один з двох діючих закладів зазначив можливість вимушеного закриття.

Закарпатська область. Опитано 18 респондентів.

Готелі. Опитано 7 закладів. В усіх відбулося зменшення кількості обслужених, яке сягало 35-90%, в середньому – щонайменше на 50%. Усі заклади (крім одного спа-готелю) починаючи з 24 лютого приймали на обслуговування вимушено переміщених осіб. Частка ВПС у березні-квітні становила в середньому близько 80%. Станом на вересень частка ВПО за кількістю розміщених зменшилася до 10-20%. Усі опитані готельні заклади області планують продовжувати діяльність.

Бази відпочинку. Опитано 3 заклади. В одному закладі кількість обслужених зменшилася на 70%. Два заклади розміщували тільки вимушено переміщених осіб, частка яких до травня становила 100%, у літній період - до 30%. Оздоровчо-реабілітаційних послуг безпосередньо постраждалим від

військових дій відпочинкові заклади області не надавали. Питання про припинення діяльності опитаними закладами не розглядається.

Інші туристично-відпочинкові засоби розміщення (котеджі, садиби, вілли). Опитано 8 закладів. Один заклад як і у попередньому році заповнений стовідсотково. У 2 закладах кількість обслужених зменшилася незначно (10-15%), в одному – наполовину, у 3 - на 80-90%. Усі заклади приймали вимушено переміщених осіб, частка яких у лютому-квітні в 5 закладах досягала 100%, у 2 – 30-40%, в одному – 10%. В літній період їх кількість постійно зменшувалася і станом на вересень 2022 р. вимушено переміщених осіб у цій категорії засобів розміщення не було. Оздоровчо-реабілітаційні послуги безпосередньо постраждалим від військових дій опитаними закладами не надавалися. Усі заклади планують зберегти діяльність.

Загалом по Карпатському регіону України було опитано 163 заклади туристично-рекреаційного профілю, які надають послуги з розміщення. З 18 опитаних *санаторно-курортних закладів* в усіх зменшилася кількість розміщених у порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Діапазон зменшення оцінювався у 30-70%. Один заклад уже припинив роботу. Загрозу припинення діяльності з причин, викликаних війною, вбачає ще 5 закладів.

Опитано 83 *готелі й засоби розміщення готельного типу*. Шість готелів збільшили кількість розміщених, 11 зберегли попередню завантаженість, а у 65 закладах відбулося зменшення кількості розміщених в середньому наполовину. Більшість готелів та закладів готельного типу приймали тимчасово переміщених осіб, частка яких серед загальної кількості розміщених у період з 24 лютого до травня в більшості закладів становила 80-100%, постійно зменшуючись у травні-серпні. Станом на вересень ВПО розміщувалися менше ніж у 20 закладах. Десять закладів уже припинили діяльність і 11 розглядають вимушену необхідність припинення (призупинення) роботи.

З 23 опитаних *баз відпочинку* 19 зменшили кількість розміщених. У 4 вона лишилася аналогічною минулому року. В цілому зменшення становило близько 50% і підтримувалося поселенням вимушено переміщених осіб. 4 бази

відпочинку припинили і 4 розглядають питання про припинення діяльності з причин, викликаних війною.

Опитуванням охоплено також 35 інших туристично-відпочинкових засобів розміщення (садиби, апартаменти, помешкання, котеджі, вілли, агрооселі, гостинні двори тощо). У двох закладах збільшилася кількість розміщених, у 4 – збережено попередню кількість, а у 26 відбулося зменшення кількості розміщуваних, у тому числі значне. 3 заклади уже розглядають питання про припинення діяльності.

В цілому можна зробити висновки, що виклики воєнного часу є дуже складними для діяльності туристично-рекреаційної сфери. Це стосується як падіння обсягів послуг, так і фінансово-економічних результатів діяльності туристично-рекреаційної сфери України, що отримують стійку негативну динаміку. Надходження від туризму до бюджетів за період січня-червня 2022 р. зменшилися на чверть, з 1088,9 млн грн. до 809,4 млн грн. Найбільше коштів надійшло від діяльності готелів і подібних засобів розміщення - 460,5 млн грн. (зменшення до аналогічного періоду минулого року на 30,8%). Від діяльності туристичних агентств надійшло 141,6 млн грн. (збільшення на 41,0%), від діяльності туроператорів – 83,4 млн грн. (зменшення на 21,3%), діяльності засобів розміщення на період відпустки та іншого тимчасового проживання – 73,0 млн грн. (зменшення на 59,0%), діяльності інших засобів тимчасового розміщення – 50,2 млн грн. (збільшення на 39,0%). Зменшилася на 16,8% кількість платників податків і зборів. Тобто туристично-рекреаційна сфера втратила 3228 платників до бюджетів, у тому числі 1419 юридичних осіб.

Разом з тим, показники суб'єктів туристично-рекреаційної діяльності у Карпатському регіоні більш позитивні. Зокрема, серед регіонів України за надходженнями до бюджету від туризму Львівська область була другою після м. Києва (сума сплачених платежів в області склала 129,9 млн грн., на 51,2% більше до аналогічного періоду 2021 р.), а Івано-Франківська – третьою (сплачено 106,2 млн грн. - більше на 63,4%)⁶. Однак у 3 кварталі, як показує

⁶ Податки від туристичної галузі за 01.01.2022 – 01.07.2022. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/cherез-viynu-nahodzhennya-do-derzhbyudzhetu-vid-turgaluzi-skorotilisyamayzhe-na-26>

аналіз результатів проведеного опитування закладів туристично-рекреаційної сфери регіону, економічні показники будуть значно гіршими. Як наслідок, частина суб'єктів економічної діяльності туристично-рекреаційної сфери вимушена буде припинити роботу.

У першому півріччі 2022 р. загалом в Україні мав місце приріст суми туристичного збору на 28,8% (отримано 89,4 млн грн. надходжень порівняно з 69,5 млн грн. у першому півріччі 2021 р.). Найбільший ріст в порівнянні з аналогічним періодом 2021 р. зафіксовано у Львівській області – 192,7%. До бюджетів громад області надійшло 19,8 млн грн. У Івано-Франківській області сума збору зросла на 76,4% і склала 9,5 млн грн. У Закарпатській області сума збору склала 8,9 млн. грн., що більше на 107,9%. У Чернівецькій області приріст збору склав 103,0% (сума збору – 0,8 млн грн.)⁷. Такі прирости можна пояснити загальним ростом туристичної активності в Україні у січні лютому 2022 р. в порівнянні з січнем-лютом 2021 р. при ослабленні карантинних вимог та привабливістю власне Карпатського регіону для зимових видів туризму й відпочинку, а також спрямованим на регіон великим міграційним потоком вимушено переміщених осіб у період з лютого по квітень 2022 р., прийнятим туристично-рекреаційними засобами розміщення усіх типів. З травня відбувається процес повернення більшої частини ВПО до місць постійного проживання, що при мінімальній традиційній туристичній активності, зумовленій війною, негативно позначиться на динаміці надходження туристичного збору.

В цілому можна зробити наступні висновки щодо діяльності туристично-рекреаційної сфери регіону в умовах діючого воєнного стану:

1. З початком широкомасштабної військової агресії росії та її вторгненням на територію України туристично-рекреаційна сфера регіону перейшла у режим діяльності, зумовлений обставинами воєнного стану та характером воєнних дій. Заклади готельного типу й відпочинкові заклади забезпечували прийом

⁷ Туристична статистика України. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/turzbir-v-ukrayini-za-pershe-pivrichchya-2022-roku-zris-mayzhe-na-29>

вимушено переміщених осіб, частка яких у період з кінця лютого і до квітня становила до 100% усіх розміщуваних, пізніше зменшуючись з поверненням значної частини ВПО переважно до місць постійного проживання. Санаторно-курортні заклади у цей період також приймали вимушено переміщених осіб, частка яких становила 50-100%.

2. Прийом і розміщення ВПО згладило обвальне падіння традиційної туристичної активності з початком широкомасштабного вторгнення росії на територію України й забезпечило в цілому за перше півріччя 2022 р. заповненість засобів розміщення в регіоні на рівні близько 50% до аналогічного показника минулого року. Однак такий показник сформований вищою від минулорічної (внаслідок зниження карантинних вимог) туристично-рекреаційною активністю у період до 24 лютого та великим потоком вимушено переміщених осіб у період від 24 лютого до квітня 2022 р., прийнятих засобами розміщення регіону.

3. З травня 2022 р. у рекреаційно-туристичних закладах регіону відбувалося постійне зменшення кількості вимушено переміщених осіб, що не компенсовувалося притоком любителів літнього туризму й відпочинку. Регіон втратив і практично увесь потік іноземних туристів. Слід також зазначити, що проживання вимушено переміщених осіб переважно здійснювалося лише з певним відшкодуванням комунальних платежів й комерційного результату закладам туристично-рекреаційної сфери не приносило.

4. За таких умов далі погіршуватимуться фінансово-економічні результати діяльності закладів туристично-рекреаційної сфери регіону, що поставить більшість з них перед необхідністю припинення діяльності. Особливі складнощі виникатимуть у холодний період року через великі витрати на теплопостачання.

5. Згорання діяльності закладів туристично-рекреаційної сфери матиме негативні соціально-економічні наслідки, оскільки тисячі працівників втратять джерело доходів. Зазначимо, що чисельність зайнятих тільки у зареєстрованих колективних засобах розміщення в регіоні становила понад 21 тис. осіб (з них близько 14 тис. осіб - у санаторно-курортних і оздоровчих закладах), а загальна

кількість зайнятих у рекреаційно-туристичній сфері регіону може оцінюватися у 35 тис. осіб. Втрати понесуть і бюджети територіальних громад регіону.

6. До завершення воєних дій очікувати подолання кризового стану туристично-рекреаційної сфери регіону підстав немає. Якщо санаторно-курортні заклади можуть прийняти на лікування й реабілітацію безпосередньо постраждалих внаслідок бойових дій, а частина готельних закладів у містах регіону продовжить надавати послуги з проживання працівників переміщених у західні області України підприємств і установ, то у більшості інших колективних й індивідуальних засобів розміщення туристично-відпочинкового профілю може очікуватися дуже значне (70 і більше відсотків) зменшення кількості обслужених у порівнянні з 2021 роком.

7. При поверненні до мирного стану рекреаційно-туристична сфера регіону може відновлюватися достатньо швидкими темпами за рахунок задоволення відкладеного через війну попиту. Разом з тим, слід враховувати низку ускладнюючих чинників: зменшення чисельності й зміна структури населення через зовнішню міграцію та інші наслідки війни; зниження рівня реальних доходів населення; зміна пріоритетів у використанні коштів сімейних бюджетів під час та після війни тощо.

8. Туристично-рекреаційна сфера безумовно лишатиметься важливою структурною складовою економіки Карпатського регіону у післявоєнний період, однак обґрунтоване прогнозування змін у її структурі й динаміці стане можливим з врахуванням конкретного військово-політичного, соціально-економічного, демографічного стану України та її регіонів після закінчення воєнних дій.

